

ڈاکٹر ضیاء الرحمن بلوچ

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ پاکستانی زبانیں، علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی، اسلام آباد

عبدالرازق

لیکچرار، شعبہ پاکستانی زبانیں، نمل، اسلام آباد

نوکیں بلوچی شاعری: یک چشمائے

Dr. Zia Ur Rehman Baloch*

Assistant Professor, Department of Pakistani Languages, AIUO, Islamabad

Abdul Raziq

Lecturer, Department of Pakistani Languages, NUML, Islamabad.

*Corresponding Author: Zia.rehman@aiou.edu.pk

Modern Balochi Poetry: An Overview

This abstract explores the evolution of modern Balochi poetry, tracing its origins to 1922 with the ghazal writing of Baba Malang Shah Hashmi. However, the official literary movement began in 1950 with the publication of the monthly magazine "Oman," marking a significant milestone in the development of written Balochi literature. The abstract emphasizes the crucial role of Mir Gul Khan Naseer, a pioneering poet whose works focus on the Baloch people and their homeland, highlighting themes of identity, culture, and patriotism. Naseer's poetry not only captures the socio-political struggles of the Baloch people but also reinforces the connection between language, literature, and national pride. This period is a foundational phase in Balochi literary history, establishing a written tradition that continues to influence contemporary Balochi poets.

Key Words: *Modern Balochi poetry, Baba Malang Shah Hashmi, Mir Gul Khan Naseer, Oman magazine, Baloch identity, written Balochi literature, patriotism.*

لبز انک زندہ ہوا آدینک انت کہ آئی تہا زندہ درائیں چپ ءراست، جہلی ءرُزی، وئیل ءواکیہ ءراجد پتر
ءہرج کار ءکرد پدرا انت۔ بنی آدم ءجزبگ ءمارشتی درشانی ءمز نیں وسیلہ زبان انت ءایشی ءزبیداریں ءتامداریں تہر
لبز انک انت۔ آلبز انک، لبز انک ءنہ انت کہ آگوں وتی ڈیہ، گلزمین، دود ءر بیدگ ءتہدیب ءہمگر نچ مہ بیت۔ بنی
آدم ءھیالانی درشانی ءپہ لبز انک ءکرد چور وچ ءرثنائی ءپدرا انت۔ چونائی ءلبز انک دودنڈ ءبہر انت کیے ردا تک ءدومی
شاعری انت۔ اے دوئیں تہرانی تہا شاعری ءبندت باز کہن ءقدیم انت۔ شاعری حیالانی درشانی ءتامداریں ءپڑا تریں
تہر لیکنگ ءبیت۔ جہانیں ایندگہ زبانانی وڑ ءماں بلوچی ءہم لبز انک ءاے پڑسک تواند ار انت۔ ردا تک ءچے باز پیسر
شاعری ردوم بنا بوتگ۔ بلوچی شاعری چونائی ءبلوچ راج ءہنگی ماخذ انت۔ کہ ایٹی تہا بلوچانی زند ءبازیں وئیل،
واکیہ ءراجد پتر جوانیں وڑ ءپدرا انت۔ وھدے بلوچی شاعری ءبندت ءسء ءبجٹ ءتران کنگ بہ بیت۔ گڑا مارا شہ
۱۳۵۰ء چے پیسر بلوچی شاعری ءنمونگ دست نہ کپیت۔ ایٹی ءمکدا اے نہ انت کہ ۱۳۵۰ء چے پیسر بلوچاں شعری
دروشم ءوتی ہیال درشان نہ کرتگ۔ وتی پٹ ءپولی نوری ءبلوچی شاعری ءعمر ء۱۳۵۰ء چے پیسر بُرت نہ کرتگ۔
بلے شو بازگ ءدرگیجگ ءکار آسر نہ انت۔ گنڈ کہ آؤکیں اوبادگ یک سانس پیٹ ءپولے دیما بیاریت ءمے اے
نزدوریں پٹ ءپول ءرد کنان ءنوکیں ہبرے دیم ءبیاریت۔ بنداتی دور ءشاعری محبت ءمزاحت ءدوتوانداریں تہراں
گوں بندوک انت۔ بلوچ چاگر د ءبلوچی لبز انک ءمہر ءمحبت ءوھد ءکساس بے مٹ ءبے درور انت۔ یک نیمگ ءبلوچ
گشتیت کہ تاسے آپ بور ءسد سال وفا بکن۔ بز ان بلوچانی زند ءتہا یک تاسے آپ ءبدل سد سال ءمہر انت۔ اے بے
کچ ءبے کساسیں مہر ءوفاء درور مارا جہان ءایندگہ راجانی دود ءر بیدگ ءلبز انک ءتہاکم دست کپیت۔ دومی نیمگ ء
مزاحت ءجزبگ ہم باز برزی سند ءسر انت۔

بیر بلوچانی تاں دوسد سال ء

لسہیں آہو انت دودنتا نیں

سنگ اگاں چاتانی تہاریز انت

کینگ چہ مردانی دل ءکز انت

بلوچ مہر ءمحبت ءباروا مزن دل انت، ہے پیم ءدژ منی ءبیر گری ءتہا بے رحم ءبیمناک انت۔ محبت ء

مزاحت ءشاعری دوئیں راھبند اں پیلو کنان ءبلوچی شاعری ءردوم زرتگ ڈاکٹر واحد بخش بزدار نمبشہ کنت کہ:

"محبت مز نمرسیٰ و شاعری بلوچ دود و بیدگ سے بنی مینگ انت۔ مز احمیت و وڑ و محبت
و شاعری و سُر و پُر آسانی اڈو گوں مز نمرسیٰ و همگر نچ انت۔ بلوچانی رد و جنگ محبت و شاعری
ایوک و بہادریں مردم کرت کن انت۔ لگور نہ شاعری کرت کنت نہ جنگ و محبت، پرچیکہ
ھھمگرنجی و مز نیں جز بگے و ابید جنگ، شاعری و مہر بوت نہ کنت" (۱)

ھے ہاتر و بہرگ و گشتنگ کہ شعر اں ہما درگشتنت کہ وت موہری داوا گرنٹ۔ نوکیں شاعری و کہنن
اسلوب و رد و دوم زرنگ۔ چاکری زمانگ و پچے بگر تاں ۱۹۴۰ء و بلوچی شاعری ھے روایت و راہ و رھبندانی و اہند
انت۔ نوکیں بلوچی شاعری و بنداتی زمانگ و بار و مے زانکار و نبشتہ کار بازیںھیال و لیکھ دارنت:

"بلوچی نوکیں شاعری و بندات یک انچیں پُر آشوپیں زمانگے و بوتگ کہ آ و د و
بلوچستان و ہمرائی و تیوگیں بر صغیر و انگریز استعمار و ہلاپ و سیاسی و راجی آجونی و جنز گوں وتی
زور و توان و ہر جاہ ات۔ سرمایہ داری نظام و ہلاپ و ترقی پسند سیاسی فکر و لیکھ و سیاہگ و سیاسی
جنز دیروئی کنگا ات و ایٹی و اثر تچک و زبان و لہز انک و سر و کچکا ات۔ نوکیں شاعری و
جوڑ شتی عہد چہ پاکستان و جوڑ بوہگ و کے پیسے ہما دور ات کہ آجونی و جنز و دست چیری و
تو ایں ہندوستان و انگریز استعماریت و ہلاپ و جہد بوہگ و ات و ایٹی و بلوچستان و مہلوک و تہا
سیاسی و راجمانی آگاہی و سنج و سماودی کرتگ ات۔ دومی پلو و لہز انک و تہا اوں مز نیں
بدلی و سدلی یے اٹنگ ات، سرمایہ دارانہ نظام و ہلاپ و سیاسی پڑ و اوں توار چست
کنگ و بوتگ ات" (۲)

چونائی و نوکیں بلوچی شاعری و زمانگ گل خان نصیر، آزات جمالدینی، محمد حسین عنقا، عبدالرحیم صابر،
میر عیسیٰ قومی، عبدالحکیم حگلو، محمد حسین عاجز، آدم حقانی، پیرل زبیرانی، دوست محمد بیکس، خدارحم دور زانگ و
بیت۔ نوکیں شاعری و بنکی نیں دور و شاعرانی بنگپ جاگیر دار، سرمایہ دار، نواب، سردار، لٹ و پُل و کنوکانی
سروکی و ہلاپ ات۔ ظلم و زور اکی، نا انصافی و ناتپاکی و ہلاسی و مز نیں توارے ات۔ گژن، بزیگی، نیز گاری و حالت
و ہلاسی کنگ و پے یک مز نیں جنزے ات۔ انسانیت و بنی آدم و شرپ و عزت و گلامی و ز مز یلانی پروتنگ و مز نیں
جہدے ات۔ ۱۹۴۷ء و بگر داں ۱۹۷۷ء و ۳۰ سالہ دور سیاسی، فکری، مز احمیت، ظلم، ترس و بیم و دور ات کہ اے دور

ء بلوچستان ۽ شاعر ۽ ادیب ۽ زانا نیکار گینج آماج بوت انت۔ ہے ہاتر ۽ نوکیں بلوچی شاعری زار شانی ۽ مزاحمت ۽ چے پڑ انت۔ بلوچی شاعری کی اسی کرب اور رد عمل کے حوالے سے غوث بخش صابر 'بلوچی ادب' میں رقم طراز ہیں کہ:

"سیاست کے نام لیواؤں نے سیاسی رہنماؤں، کارکنوں کو جس طرح تختہ مشق بنایا وہ ہماری تاریخ کا ایک لرزہ دینے والا باب ہے۔ پھر ناعاقبت اندیش حکمرانوں نے غلط قسم کے عناصر کی باتوں میں آکر بلوچستان میں اپنے ہی بھائیوں کو طاقت کے بل بوتے پر روندنا، دارورسن کے جیسا بازار گرم کیا، ان سب باتوں نے دلوں میں غبار بھر ڈالا۔ اس غبار کو، مایوسی کے اس رد عمل کو نا انصافیوں کے اس نتیجے کو شعری کاروپ ملا۔ کچھ نے رز کا سہارا لیا، کچھ نے برملا اظہار کیا۔ مشکل ہی سے کوئی ایک بلوچی شاعر ایسا ہو گا۔ جس نے غم جانان کو غم دوراں کے پردے میں نہ دیکھا ہو" (۳)

بنداتی شاعر گل خان نصیر، ملنگ شاہ ہاشمی، آزات جمالدینی، اکبر بارکزئی، مراد ساحر، سید ظہور شاہ ہاشمی ہر یکے ۽ ظلم ۽ زور کی ۽ آماج بوت ۽ ہے ظلم ۽ جبر ۽ درد ۽ مارشٹ ۽ بلوچی نوکیں شاعری ۽ در چک رودینت۔ غوث بخش صابر نبشتہ کنت کہ:

"جب ہم بلوچی شاعری کے دور جدید پر نظر ڈالتے ہیں۔ تو معاصرے کی شاعری کے برخلاف اس میں حسن و عشق کی وارداتوں گل و بلبل شراب و شباب کی حکایتوں کی جگہ دل گداز نعرے اور دل سوز تہج و پکار سنتے ہیں" (۴)

ریاستی سندھ نا انصافی ۽ زہری ۽ نوکیں بلوچی شاعری ۽ بنگپ مٹ کرت پاکستان ۽ جوڑ بونگ ۽ رند لوٹ ۽ واہگ، وشی ۽ ابانی پیلونہ بوہگ ۽ سوب ۽ بلوچ راج دوستی ۽ ڈیہ پرستی ۽ بلوچی شاعری ۽ راگوں وتی ڈیہ ۽ مردماں باز نزدیک کرت۔ کہ ایٹی ۽ چے نوکیں بلوچ شاعر اں راج دوستی ۽ وتن دوستی ۽ درگت ۽ بازیں جاگہ ۽ تہجی ۽ ہاز جاگہ ۽ علامتی سندھ وتی ہیال شعری دروشم ۽ درشان کرت انت۔ کہ ایٹی تہا زار شانی ۽ رد عمل پد انت۔ ماں بلوچستان ۽ سیاسی، سماجی ۽ چاگردی ۽ گر ۽ چیل ۽ سوب ۽ آوکیں ۽ پڑاں ورننا شاعری ۽ بنگپ مٹ ۽ بدل کرت انت۔ سراپہ نگاری ۽ لٹ ۽ پوز ۽ بالادی شاعرانی ۽ جاگہ ۽ بلوچ ۽ پد متگی ۽ بلوچانی سر ۽ زور کی ظلم ۽ زور کی ۽ بنگپ ۽ جا گیت۔ ۲۰۰۵ء ۽ رندیک برے پد ۽ بلوچی لبز انک گوں نوکیں سر حالان ۽ ہمگر نچ بوت۔ کسمانک، ناول، آزمائک، لپہ بہ بیت یاد ستونک، روائک ۽ شعری تہر لبز انک پہ لبز انک ۽ جا ۽ لبز انک پہ زند ۽ زار شانی ۽ نام ۽ پچا آرگ بوت۔ ہما لبز

زندگیں لبز شمار کنگ بوت انت کہ آتوار چست کنگ ء سو بمندات انت۔ ہا نمشتہ کار ء شعر الہان کنوک نامدار بوت انت کہ آہانی خیال گوں اُلس ء خیال ء ہمگرچ انت۔ اے وڑین انار کی ء زمانگ ء بلوچی لبز انک ء بنگپ شہ جہانی لبز انک ء دود ء ر بیدگ ء روایتاں جتا بوت بلوچی شاعری ء لبز انک ء پتہ وت یک جتا کیں راہ ء مز لے شوہاز ات۔ اگاں بنداتی دور چارگ بہ بیت گڑا گل خان نصیر کہ بلوچی نوکیں شاعری ء سرخیل زانگ بیت۔ آئی ء ساچشت ء مڈی ہیمینکس نامدار بوتگ انت کہ آ ۱۹۵۰ء دھک ء ات انت۔ ۱۹۵۱ء بلوچی ء اولی شعری دیوان "گلبانگ" ء نام ء چاپ ء شنگ بوت۔ اے اولی ہشت ات کہ ایٹی ء پے بلوچی شاعری ء ماڑی ء بن ہشت ایر بوت:

"گلبانگ ء تہامیر نصیر ۱۹۴۲ء بگرداں ۱۹۵۱ء ء نو سالانی ساچشتی مڈی ہوار انت کہ ایٹی ء تہا آئی ء چیزے لپے داہیں دستونکائی ہمرائی ء چل ء نو ساچشت ہوار انت کہ ہواریں دروشم ء میر گل نصیر ء فکری ء ذہنی پختگی ء شوندار انت۔ بلکین ایٹانی وانگ ء پے اے گپ اوں دیما کیت کہ میر نصیر شاعری ء کرد ء مقدس ء معتبر سر پد بوہان ء چر ایٹی چاگرد ء بدل کنگ ء کار گرگ لوٹیت (۵)

ہمے وڑ ء گل خان نصیر ء شاعری ء دپتر "گر سند" ء تہا آشتیت کہ:

"ایٹی ء تہا شک نیست کہ آزاتی ء بوجی
حون ء تہا اوژناگ کنان کنیت تیب ء
سریں بستہ ملیں کاری ودھقان، بجنبت
مس دھنز و مجاں گار کننت خان ونواب ء
ماتی وطن ء کوہ وتلاراں مس پرو شہت
سرمایہ پرستانی ردیں شوکت وداب ء" (۶)

گل خان نصیر ء ہواری ء محمد حسین عتقا ء فارسی ء اردو ء شاعری یل ء دات ء بلوچی ء نیمگ ء آت۔ عنقائیک دیروٹی پسندیں شاعرے ات کہ آئی ء لپے ء جاء دستونک ء نیمگ ء و لگوش دات:

"نیلیت گوں سواس ء لوگ ء وتی کدی
سردار ء گس مسیت ٹہان انت پر اُلس
پدی نصیر ء دور ء چہ ودیں دورے کیت

جہان و دو دکہ رثنا کدی تہار کدی

من کل آں گورے عنقا کہ پل برو دیناں

گمیں مہو کہ نہ بو تہ گئی بہار کدی" (۷)

ہمے وڑے ماں بلوچستان و دیروٹی پسندی، رثنا حیالی و مارکسی لیننی رثن و پگر و جاگت۔ بازیں دیروٹی پسندی گل و ادارگ جوڑ بوت انت۔ عبد الواحد آزات جمال دینی آجوںیں لپہ کاری (آزاد نظم) و مزنیں نام زانگ بیت۔ بلوچی نوکیں شاعری و تہا آجوںیں لپہ و راراجی تب و میل و گوں ہمگر چنوکیں شاعر آزات جمال دینی و دیروٹی پسندی جنز و اثر مندات:

"بل عشق و محبت و اے گپ و گالان

غریب نادار، غلامان و نہ دنت براہ

ہماکس عشق و ساتاں پپوشیت

کہ بے ڈک، شات و سیر انت مست و گمراہ

اے جاو ریک سرے کشیت آزات

ضرور اے دنت غلامان و نشان راہ" (۹)

ہمے وڑے ہمے دور و ریڈیو پاکستان کراچی و آدوریں ورنائیں شاعر عبد الحکیم حقلو، دوست محمد بیکس، محمد قاسم حوت، عبد الرحیم صابر، اسحاق شمیم و دگہ بازیں و ہوار بوت انت۔ بلوچی نوکیں شاعری و سیاسی جنز و زربشانی چیر دستی رست:

"بلوچی نوکیں شاعری سیاسی جنز و زربشنت و پروردہ روم زرت و وتی بنداتی زمانگ و ایٹی و تہا

گہگیری ڈیھ دوستی و راجدوستی و سر حال و نگپانی درشانی رنگ و دروشم جاگہ دینگ بوت۔

بلوچی عہدی لبرانک و آگن و انشتی بنیات و بہ تپاس وے تہ اے راستی پدر بیت کہ بلوچی

شاعری کجام ہم عہد و زمانگ و وتی چاگردی زندمان و جاو و جیڑہ و چاگردی راستیانی درشان

و پہ بھ پشت نہ جنگ۔ ہمے پیا نوکیں بلوچی شاعری ہم وتی چاگردی جاو و جیڑہانی راستیں

درشانی رنگ و گوں دیما تک" (۱۰)

نوکیس بلوچی شاعری دیرونی پسند، لہزائی جنزء منوگر انت بنداتی بازیں شاعری دستونک ء پلے ہے
جنزء تالانی ء مانزمان انت:

"بے شک تو بکش ظلم مکن آس بجن
من دارء سراح کشتاں چپ بناں
تا کن چو وتی واہری ء کشت ء دھقان
امن ء گوں موارت لکھے نان، چپ بناں
آروچ نہ انت دور کہ مئے روئے زمین ء
اچ لٹ وپل کشتن ء آزات بشر بیت
مس دھنز و مجاں گار کنت خان و نواب ء
ماتی وطن ء کوہ ء تلاراں مس برو شیت
غریب، نادر، غلامان ء ندنت براہ
ہماکس عشق ء ساتاں پوشیت" (۱۱)

بلوچی نوکیں شاعری ء لہزائی راجد پتر ء اے پدرانہ کہ بلوچی لپے سک تو اندر انت:
"وہدیکہ بلوچی نظم ء روایت ء گپ بیت گڑا بلوچی شاعری ء مالو میں ء دستیا میں پنج ء نیم سد
سال ء لہزائی تاریخ ء چارگ ء چکاسگ ء گوں اے گپ پدرانہ کہ لپے بلوچی شاعری دود
ء روایت ء سرچمگ انت۔ کہ آچہ گیدی لہزائی ء بگرداں، کہنیں شاعری ء رگ ء ریشگانی
تہا سپر کنان ء پیدا ک انت۔ بزاں لپے چہ بندت ء بلوچی دود ء روایت ء بنیات ء بنزہ بونگ ء
بلوچی لپے کہنیں بلوچی شاعری تیکنیک ء قدرتی ردوم ء پدرانہ (مظہر) یے کہ آدتی دروشم
(ہیت) ء اعتبار ء داں باز حد ء آزات دروشم (آزاد ہیت) ء واہند انت بلے اے اردو ء آزات
لپے ء برہلاپ اوستا ء گا تھا ء سنسکرت ء چہند ویا ء دروشماں گوں نزدیک انت" (۱۲)

وہدے بلوچی نوکیں شاعری ء لپے کاری چارگ بہ بیت گڑا لہی ء بندت ہم ۱۹۵۰ء کمیں پیسر انت۔ کہ
اے دور ء بازیں لہی تہرانی تجربگ بوت۔ چوش کہ سلاخیں لپے، آزات لپے، رم لپے، پابند لپے ء ہانکیو، سانیٹ ء ایندگہ ہوار
انت۔ ایشی ء ابید نوکیں لہی راہبندانی ابید بلوچی ء بازیں لپے کار کہنیں دروشم لپے پر بند انت۔ چوشمکہ مولوی عبداللہ

بلوچی لپے تہا جو انیس وڑے ءوتی حیال دیما آورتگ کہ آئی در شان گل خان نصیر ءیم ترند ءتیز انت۔ ہے رد ء اللہ بشک بزدار گوں وتی لام ءنازر کیس حیالاں بلوچی لپے کاری ءنام پیدا کرت۔ لپے ءبدل ءدستونک ءر بیت بلوچی شاعری ءنیست۔ ملنگ شاہ ءایشی ء بن ہشت ایر کرت ء اندازگ ۱۹۳۸ ءبلوچی دستونک ء بنا بوت ہے آترہ ملنگ شاہ را بلوچی ءاولی دستونک گشیں شاعری ءارزشت دینگ بوتگ۔ ڈاکٹر واحد بخش بزدار نویس ایت:

"بلوچی غزل کے آغاز وارتقاء کا حقیقی دور پچاس کی دہائی کے ابتدائی سالوں کا وہ زمانہ ہے۔

جہاں مختلف بلوچی ادبی جرائد کی نشر و اشاعت کا سلسلہ شروع ہوتا ہے۔ اور اسی دور میں

میر گل خان نصیر کا مجموعہ "گل بانگ" منظر عام پر آیا۔ اس میں ان کی نظموں کے علاوہ کچھ

غزلیں بھی شامل تھیں" (۱۴)

ہے وڑ ءر جیم بخش مہر نبشتہ کنت کہ:

"بلوچی دستونک ءہندی رنگ ءبلوچی تاریخ ءہمگر نچ کنان ءبلوچ شاعر اں اچ وتی زمینی راستی

ءتاریخی و نیل ءکردار اں مز میں حدے ءاثرزتگ۔ بلوچ راج وتی جتائیں راجمانی ءربیدگی

تاریخے ءواہند انت ءچشیں بازیں مہرائکی ءتاریخی قصہ ءکرار است انت کہ بلوچ چاگرد ءتہا

وتی حاصیں زور ءاثرے دار انت۔ بلوچی دستونک ءجتائیں چاڑ ءمیل آنی پٹ وپول ءچہ اے

راستی دیما ہتگ کہ بلوچی دستونک ءوہد ءزمانگ ءبدلی ءلوٹانی پداوتی رنگ ءدروشم مٹانگ

ایشی ءاند ءزند ءسُر ءپرانی در شانی ءگوں معنائی شاہیگانی ودی کنگ۔ نوکیں در شانی امکاناتانی

ہمرائی سلکان ءزند ءجیرہ ءجنجال وتی دامن ءجاگہ دانگنت" (۱۵)

ہے وڑ ء بلوچی دستونک ءپٹ ءپول ءاے ہبر پد ر بیت کہ ایشی ءنگیجی سک پر اہ ءشاہیگان انت۔ گوز تگیں ہفتاد

سالانی تہا دستونک ءمز میں جاھے جوڑ کرتگ۔ اے بابت ءر جیم مہر نبشتہ کنت کہ:

"اچ پٹ وپول ءہواریں صورت ءہے گپ دیما اتگ کہ بلوچی دستونک ءوتی جتائیں رنگ ء

دروشم، جتائیں در شاندا ب ءجتائیں آہل یے ٹاہینگ ایشی ءتہا وتی ڈیھ ءرنگ ءوہوتی

دودمانی زندمان ءکس کشی جوانی ءکنگ بوتگ۔ اے شست سال ءساچستی سفر ءنہ تہا از می،

نگیجی، لسانی ءدروشمی حساب ءدیر وئی کرتگ۔ بلکیں فکر ءحیال، جزبگ ءمارشت ءجہت ءپہ وتا

جتائیں رنگ ءپچارے ودی کرتگ۔ ملنگ شاہ ہاشمی ءکشنگیں اے نہال بزساگیں در چکے ء

صورت ء بلوچی زبان ء لہذا تک ء دامن ء گوں وتی جتاکیں رنگ ء دروشم ء تالان انت۔ اے
نوکیں تہر ء کسانیں مدتے ء گوں بلوچی شعری تب ء مزاج ء وتا ہمگر نچ کرتگ^(۱۶)

نوکیں بلوچی شاعری ء تہا دستونک کشیں نامداریں شاعر ظفر علی ظفر، جی آر ملا، بشیر بیدار، الفت نسیم،
ابراہیم عابد، مومن بزدار، عنایت قومی، غوث بخش صابر، اسماعیل ممتاز، پیر بخش پیرل، رزاق صابر، غلام حسین
شوہاز، انور صاحب خان، اکرم صاحب خان، بائل دشتیاری، مبارک قاضی، اقبال راز، تاج محمد طاہر، صبا دشتیاری،
ڈاکٹر فضل خالق، عابد آسکانی، ڈاکٹر علی دوست، سلطان نعیم قیصرانی، گل محمد وفا، منیر مومن، غنی پہلووال، حفیظ حسن
آبادی، رزاق نادر، اسلم ابرار، مسرور شاد، چراگ لاشاری، اے۔ آرداد، میر عمر میر، چاکر علی ابرار اسحاق خاموش،
حبیب دانش، ممتاز یوسف، عبید شاد، قیوم سادگ، حسرت علی، احمد مہر، علی بخش دشتیاری، منظور بلوچ، ارشاد پرواز،
مومن معراج، اسلام چاکری، مندوست بگٹی، اسحاق ساجد بزدار ء دگہ بازیں نام ہوار انت۔ ایٹان دستونک ء پراہ
ء شاکانی ء مزنیں کرد ء پیش داشتگ۔ ہفتاد سال ء چے گینت انت کہ نوکیں بلوچی شاعری اے سفر گوں وتی ڈگار ء مہر
ء محبت ء وتی دو ءر بید گانی پاسداری ء جمہوریت بنی آدم دوستی امن ء آشتی، انصاف، انسان ء شرب ء عزت ء آوکیں
رژنائیں باندات ء بنگل ء گوں ہمگر نچ انت۔ بلوچ شاعر اں جہان ء پد مننگیں راجانی جنزان ء وتی لیکھتگ آ
جہان ء چار کنڈانی ظلم ء جبر ء ہلاپ ء انت عطاشاد گشتیت:

وقت امر ہے

انسان مرتے ہیں

میں ایک نئی اعلیٰ اور ارفع

زندگی کا منظر ہو

نوکیں بلوچی شاعری ء درگت ء دو اہمیں سندی پٹ ء پول بوتگ انت کہ آہانی تہا ڈاکٹر رحیم بخش مہر
بلوچی دستونک ء درگت ء اکبر گمشاد ء بلوچی لچے ء درگت ء پٹ ء پول ہوار انت۔ وشی ہبر ایش انت دوکیں پٹ ء پول
مے ڈیپارٹمنٹ براں پاکستانی زبانیں علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی بوتگ انت دوکیں پٹ ء پولی کتابی دروشم ء چاپ ء
شنگ بوتگ انت۔

سرشون

- ۱۔ بزدار، واحد بخش، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۵ء، تاکدیم ۲۲
- ۲۔ مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۳ء، تاکدیم ۱۹
- ۳۔ بزدار، واحد بخش، جدید بلوچی شاعری کا آغاز و ارتقاء، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۰۵ء، تاکدیم ۵۳
- ۴۔ صابر، غوث بخش، بلوچی ادب، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۹ء، تاکدیم ۱۰۲
- ۵۔ صابر، غوث بخش، بلوچی ادب، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۹ء، تاکدیم ۹۵
- ۶۔ بزدار، واحد بخش، میر گل خان نصیر شخصیت و فن، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۲۰۰۶ء، تاکدیم ۳۶
- ۷۔ نصیر، گل خان، گرسند، مستونگ، قلات پبلشرز، ۱۹۷۱ء، تاکدیم ۱۶۸
- ۸۔ مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۳ء، تاکدیم ۲۱
- ۹۔ جمالدینی، عبداللہ جان، آزات و زند حال (بیہنگال) کرژن، کراچی، التحریر پرنٹرز، ۱۹۸۵ء، تاکدیم ۲
- ۱۰۔ مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۳ء، تاکدیم ۵۱
- ۱۱۔ مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۳ء، تاکدیم ۵۳
- ۱۲۔ غمشاد، اکبر، بلوچی نوکیں نظم، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۷ء، تاکدیم ۳۲
- ۱۳۔ بزدار، واحد بخش، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۲۰۰۵ء، تاکدیم ۱
- ۱۴۔ بزدار، واحد بخش، اسلام آباد، اکادمی ادبیات پاکستان، ۲۰۰۵ء، تاکدیم ۲۰
- ۱۵۔ مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک، کوئٹہ، بلوچی اکیڈمی، ۲۰۱۳ء، تاکدیم ۳۵۶، ۳۵۷
- ۱۶۔ صمیش، تاکدیم، 358